



GENDER AND FAMILY IN DEVELOPING UZBEKISTAN KHUDOYNAZAROV SHERZOD

Teacher of Gulistan State Pedagogical institute

Email: sherzod777xudoynazarov@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10903040>

ARTICLE INFO

Received: 24th March 2024

Accepted: 30th March 2024

Online: 31th March 2024

KEYWORDS

Gender, family, man, women, religion (Islam).

ABSTRACT

The purpose of this article is to show how limitless the value and position of a woman is in the family and society. My dear, who likes our article, it is not surprising that if you are faced with difficulties in finding a solution, seeing that moral and physical violence against women is carried out in your family, area, neighbors, through this article we will pay attention to ways and hope that you will use our recommendations.

RIVOJLANAYOTGAN O'ZBEKISTONDA GENDER VA OILA

XUDOYNAZAROV SHERZOD

GULISTON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI O'QITUVCHISI

Email: sherzod777xudoynazarov@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10903040>

ARTICLE INFO

Received: 24th March 2024

Accepted: 30th March 2024

Online: 31th March 2024

KEYWORDS

Gender, oila, erkak, ayollar, din (Islom).

ABSTRACT

Ushbu maqolamiz ayolning qadri, oila va jamiyatdagi mavqeyining naqadar cheksiz ekanligini ko'rsatib berishga qaratilgan. Hurmatli maqolamizdan bahramand bo'lib turgan qadrdonim agar sizning oilangaiz, mahallangiz, yor birodorlaringizda ayollarga nisbatan qilinayotgan ruhiy, jismoniy zo'rovonliklar amalga oshirilayotganligini ko'rib yechim topishda qiyinchiliklarga duchor bo'lgan bo'lsangiz ajabmas, ushbu maqolamiz orqali ayollarga e'tibor va tavsiyalarimizdan foydalanasiz degan umiddaman.

Kirish. O'zbek xalqi azal – azaldan oila tushunchasiga milliy qadriyat sifatida qarab kelgan yurtimiz mustaqillik yillaridan ayollar xuquqlari va ularning davlat va jamiyatdagi ro'lini oshirish borasida juda ko'plab ishlar amalga oshirildi. Mazkur sohada muhim va dolzarb qadam qo'yilmoqda. Aniqrog'i, xotin-qizlar va erkaklarning huquq va imkoniyatlari tengligi Konstitutsiyaning 46-moddasida aniq qilib berildi. Prezident Shavkat Mirziyoyev 2019 yil iyun oyida Oliy Majlis Senatidagi nutqida shunday degan edi: “bugun har bir ayol oddiy kuzatuvchi emas, balki mamlakatda amalga oshirilayotgan demokratik o'zgarishlarning faol



va tashabbuskor ishtirokchisi ham bo'lishi kerak". Degan so'zlari asosida ayollarni ijtimoiy himoya qilish, balki xotin-qizlarning alohida maqomi va ularga nisbatan hurmatini tiklash haqida o'z fikrlarini bildirgan edi. Mana 5-6 yildirki, ayollarimiz jamiyatning barcha sohalarida faol ishtirok etib, davlatimiz rivojlanishiga o'z hissasini qo'shib kelayotganiga guvohi bo'lib turibmiz. Bundan tashqari, Gender tenglikni ta'minlash masalalari bo'yicha komissiya, Oliy Majlisi Senatida Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasining tashkil etilishi yuqoridagi fikrlarimizning isboti desak adashmagan bo'lar edik. yurtimizda gender tenglik masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, sohaga oid 25 ta qonunchilik hujjati qabul qilindi. Jumladan, o'tgan yilda 2030 yilga qadar O'zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasi tasdiqlandi.

O'zbekiston tarixida ilk marotaba parlamentda xotin-qizlar soni BMT tomonidan belgilangan tavsiyalarga mos darajaga yetkazgan xolda, dunyodagi 190 ta parlament orasida 37-o'ringa ko'tarildi.¹

Asosiy qism. Gender degan tushuncha bugun yoki kecha paydo bo'lmagan qadam qadim - qadimlardan ayollarga e'tibor jamiyatning nufuzli o'rinlardan biri sifatida qaragan. Darhaqiqat, qadimgu Yunonistonda Suqrot, Arastu, Aflotun kabi olimlari eng yaxshi davlat sifatida jamiyatda tenglik va adolat hukm surgan polisni nazarda tutishgan. SHarq qomusiy olimlardan Abu Nasr Forobiy "Fozil odamlar shahri" asarida tenglik hukm surgan davlatni fozillikka intilgan davlat sifatida qayd etgan². 1791 yilda Olimpiya De Guj tomonidan tayyorlangan fuqarolik va ayol huquqi deklaratsiyasida ilk bor ayollarning erkin fikrlash va o'z fikrini bildirish huquqiga ega ekanligini e'tirof etilgan. O'n to'qqizinchi asrdagi Meksika liberallarining millatchilik loyihasining kaliti bo'lgan jamoat sohasidagi hokimiyatning qayta ta'rifi ichki sohada hokimiyatning mos ravishda o'zgarishiga olib keldi. Ayollarni himoya qilish liberal davlatning aql va zamonaviylik tamoyillariga asoslangan millat qurish loyihasi, shuningdek, ayollik ramzi bo'lgan *Madre Patria himoyasi bilan bog'liq bo'ldi*. Xotinni kaltaklash qoloqlik belgisi va jinoyatga aylandi. Garchi Meksika qonunchiligidagi islohotlar ayollarga ma'lum himoyalarni taqdim etgan bo'lsa-da, ularning o'z erkinliklarini turli yo'llar bilan cheklab qo'ygan edi. Masalan, Hindistonda mustamlakachilikka qarshi hind millatchilari hind sub'ektivligini ma'naviyat bilan birlashtirdilar, ular Hindistonning G'arbdan ustunligi va mustaqilligining kafolati deb hisobladilar. Ana shu ichki ma'naviyatning timsoli sifatida xotin-qizlar millatning ma'naviy mohiyatini, madaniy merosini yetkaza olishi uchun ularni modernizatsiyadan asrash; bu ayollar avtonomiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. 1917 yilgi Turk inqilobi davrida ayollarning yuzini ochish Turkiyaning zamonaviy milliy davlat sifatidagi muhim ramziga aylandi. Xuddi shu say-harakatlar Eron shohining zamonaviy xalq qurish loyihasini belgiladi; keyingi fundamentalistik inqilob, aksincha, an'anaga qaytish ramzi sifatida ayollarning namoyon bo'lishini talab qilgan. Gender barcha OECD da mavjud ma'lumotlarga ega asosiy hamkor mamlakatlarda ayollar boshlang'ich maktab o'qituvchilarining asosiy qismini tashkil qiladi 42 mamlakatdan 11 tasida 10% dan kamrog'ini erkaklar tashkil qiladi o'rtacha atigi 18%. Ta'lim darajasi oshgani sayin erkak o'qituvchilarning ulushi oshib bormoqda - to'liq va o'rta maktabda mos ravishda 32% va 42%,

¹ <http://insonhuquqlari.uz/oz/news>

² <https://yuz.uz/uz/news/>



oliy ta'limdagi o'qituvchilarning 47% ni erkakalar tashkil etgan bo'lsa hozirgi kunga kelib. Bunday ko'rsatkichlar tashvish uyg'otadi, chunki hozirgi kunda boshlang'ich va o'rta maktablarda ishlayotgan erkak o'qituvchilarning ko'pchiligi tez orada pensiya yoshiga etishadi. Natijada, ba'zilar o'qituvchilik kasbining "feminizatsiyasi" deb atagan ayol o'qituvchilar soni yanada ko'proq bo'ladi. Mavjud ma'lumotlarga qaraganda OECDga a'zo 36 asosiy hamkor davlatlardan 25 tasida o'rta maktab o'qituvchilari orasida 29 yosh va undan yoshiroq erkaklar o'qituvchilarning ulushi 50 dan 59 yoshgacha bo'lgan o'qituvchilarga qaraganda kamroqni tashkil etmoqda. Faqat Italiya (51%) va Yaponiyada (56%) 30 yoshgacha bo'lgan o'qituvchilarning aksariyatini erkaklarni tashkil qiladi.

Xitoy, Indoneziya, Yaponiya, Koreya, Lyuksemburg, Niderlandiya, Shveysariya va Turkiyada 50 dan 59 yoshgacha bo'lgan o'qituvchilarning aksariyati erkaklardir. Xitoy, Indoneziya, Koreya va Turkiyada 29 yosh va undan kichik yoshdagi erkak o'qituvchilarning ulushi 50 dan 59 yoshgacha bo'lgan o'qituvchilardan kamida 37 foizga past avlodlarni ko'rsatmoqda. Barcha davrlar ichida eng katta gender nomutanosibligi ta'lim sohasida bo'lgan, bunda 2014-yilda OECD miqyosida har to'rt bitiruvchidan bittadan kami erkaklar bo'lgan OECD, 2016 da va sakkizta mamlakatda beshdan kam. Hech bir mamlakatda gender farqi erkaklar tarafdori bo'lmagan. Faqat Hindiston, Indoneziya, Lyuksemburg va Turkiyada ayollar foydasiga 2/1 dan kam bo'lgan. Universitet darajasidagi ta'lim tadqiqotlarida ayollar va erkaklar nisbati Estoniyada eng yuqori bo'lgan.

Qizlar o'g'il bolalarga qaraganda ikki baravar ko'p ish, ta'lim yoki o'qitishning biron bir shakli bilan shug'ullanmasliklari mumkin, ularning raqamli foydalanish va savodxonligi ayniqsa qiyin. Global miqyosda o'smir qizlar axborot bo'shliqlari va ularning jinsiy va reproduktiv salomatligi va huquqlari bo'yicha tanlashlarida sezilarli cheklovlarga duch kelmoqdalar. Ushbu hisobot UNICEFning gender tengligi bo'yicha ulkan maqsadlariga erishish yo'lidagi taraqqiyotni, shuningdek, kelajakdagi investitsiyalar va takomillashtirish sohasini ta'kidlaydi. 2022-yilda, ya'ni 2022-2025 yillarga mo'ljallangan Gender harakat rejasining birinchi yilida UNICEF gender tengligi bo'yicha onalar salomatligi va qizlarning ta'limini yaxshilashdan tortib, zo'ravonlikka qarshi kurashda genderni mos ijtimoiy himoya tizimlari va mexanizmlarini qamrab olishini kengayishigacha bo'lgan sezilarli yutuqlar haqida xabar beradi. Institutsional jihatdan UNICEF o'zining javobgarlik bo'yicha ichki tizimlarini mustahkamlamoqda, gender tengligiga erishish va strategik rejalashtirishni, shu jumladan favqulodda vaziyatlarda xabardor qilish uchun ko'proq gender tahlillarini o'tkazmoqda.

Gender tengligi sog'liqni saqlash, ta'lim, xavfsizlik, turmush tarzi va farovonlikdagi barcha boshqa natijalar bilan uzviy bog'liq bo'lib qolmoqda. UNICEF gender tengligi yo'lidagi ijtimoiy me'yorlar va tizimli to'siqlarni o'zgartirish va o'zgartirishga harakat qilib, o'zgarish va taraqqiyot agenti sifatida ayollar va qizlarni qo'llab - quvvatlamokda. Yurtimizda gender tengligiga qay darajada e'tibor qaratilgan, ayollar va erkaklarning oila va jamiyatdagi mavqeyi borasidagi farqlar bormi, degan savollar hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qatmagan. Bugungi kun havosi bilan fikir yuritadigan bo'lsak ayollarimiz zukkoli, bilimli, jamiyatdagi har bir sohaning faol ishtirokchisi ekanligiga guvoh bo'lamiz. Ammo bunday o'zgarishlar qonunuy tarafdin meyyoriy belgilangan bo'lsada ba'zi bir fuqarolarimizning qalbiga kirib borgan emas. holatlari yo'q deyaolmaymiz.



O'zbek oilalaridagi gendergi nomutonasiblik holatlari.

- Qiz farzandlarini oilada o'g'il farzanga nisbatan ikkinchi darajali sifatida qaralishi.
- Islomiy dinimizga muvofiq bo'lmagan noo'rin qarashar, ayollarni dunyoviy bilimlar olishdan cheklash.
- Ayollarning ishlashlariga ruhsat bermaslik, oilasidan chiqarmaslik (doimiy oilaviy ishlarga yo'naltirish).
- Ayollarning erkaklar tomonidan doimiy kam sitalishi, haqoratlanishi.
- Muqaddas dinimizni yaxshi bilmaslik. (Islom)

Kabi holatlar yurtimizning xalqoro miqiyosdagi mavqeyiga put yetkazmoqda desam mubolag'a bo'lmaydi. Shu o'rinda tarixga bir nazar tashlamoqchiman XXI asr tehnika taraqqiyotining rivojlangan davrida dunyoning eng rivojlangan davlatlaridan biri Janubiy Koreya Respublikasi davlatni iqtisodiy barqarorlikga erishtirish uchun 1990 yildan 2006 yilgacha kundalik gazetalarida neoliberalizmni kuchaytirgan va shu tariqa g'arb jamiyatlarida bo'lgani kabi oilani qo'llab-quvvatlovchi siyosat va madaniyatni kuchaytirgan maqolalarni tahlil qiladi. Uy ishlarining qiymatini uy bekalarining o'z qadr-qimmatini bilan almashtiridi, bu gender mehnat taqsimotining takror ishlab chiqarilishiga olib keladi va gender tengligi haqidagi nutqlar xotin uy bekasi qiymati bilan chegaralanmadi.³ Bunday islohat o'z navbatida ayollarning davlat ishlarida ishlash xohishini oshirgan davlat iqtisodiyotiga va manaviyatining rivojlanishiga katta xizmat qildi. Yurtimizning, oilamizning taraqqiyoti yo'lida ayollarning ro'lini oshirish bugungi kunning ustuvor vazifalaridandir Genderdagi farqlar nafaqat O'zbekistonda dunyoning qator mamlakatlarida uchuraydi 2019 -yilgi BMT ma'lumotlariga ko'ra, erkaklar va ayollar ish haqidagi farq o'rtacha 37,8% ni tashkil etadi (bu ko'rsatkich mamlakatlar bo'yicha juda katta farq qiladi - Buyuk Britaniyada 18,1% dan Angolada 59,6 % gacha rivojlangan mamlakatlarda gender tengligi holati ham ideal darajadan emas. Masalan, Shvetsiya va Fransiyada ayollar erkaklarnikiga nisbatan maoshlaridagi farq 31 foizga kam, Germaniyada 49 foizga kamroq, Turkiyada esa 75 foizga teng. Bunday davlatlardan farqli O'zbekistonda oylik maoshlaridagi tafovut yo'q ekanligiga aminmiz guvohimiz shunday ekan bugunimiz va kelajagimiz uchun adolatli tenglik maqsadimiz bo'lishi shart.

Tavsiyalar:

- ✓ Bizning xulosalarimiz ko'ra, muqaddas Islom dinimiz ayollarni asirash va xurmat qilishga davat qiladi. Agarda biz erkaklar dinimizni hurmat qilib uning arkonlarini bajarsak yurtimizda genderdagi muammolarga duchor kelmaymiz.
- ✓ Oilaviy ishonch.
- ✓ Erkak va ayollarning o'zaro hurmati qilishi.
- ✓ Ayollarning ishlash va o'qishiga ruhsat berish.
- ✓ Estetik ehtiyojlarimizni qondirishda ayollarni chetda qoldirmaslik.

Xulosa: O'z kelajak yo'lini tanlagan go'zal va betakiror yurimizning baxtli insonlari ekanmiz bu yo'ldan bizni hech qanday yo'l qaytara olmaydi. Buyuk kelajakni barpo etishda onalarimiz, opalarimiz, singillariz bilan barpo etamiz dagan umiddamiz. Xurmatli otajon va onajonlarimiz qizingiz o'g'lingizning fikir munosabatlarini o'rganishga harakat qiling ularning

³ <https://www.dbpia.co.kr/Journal/articleDetail?nodeId=NODE01698270>



diniy va dunyoviy bilimlar olishlariga imkoniyat yaratib berishingizni so'rab qolar edik. Bu maqolamizda biz siz bilan ayollar va erkaklar o'rtasidagi dunyo davlatlari miqiyosidagi farqlarga ko'z tashlashga harakat qildik va bundan to'g'ri xulosalarni chiqaramiz degan umiddaman.

References:

1. A.M. Alonso, in [International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences](#), 2001
2. [Milliy davlatlar, millatchilik va gender](#) AM Alonso, in [Ijtimoiy va xulq-atvor fanlari xalqaro entsiklopediyasi](#), 2001 yil
3. OECD, *The Pursuit of Gender Equality: An Uphill Battle*, Paris, 2017. [Perez 2020](#).
4. <https://www.dbpia.co.kr/Journal/articleDetail?nodeId=NODE01698270>
5. <http://insonhuquqlari.uz/oz/news>
6. <https://yuz.uz/uz/news/>
7. Shahlo-Ilhomovna, M. (2021). On The Basis Of An Integrated Approach, Give Environmental Education To Primary School Students. *The American Journal of Applied sciences*, 3(06), 65-69.
8. Qizi, S. A. A. (2021). Content, form and means of formation of basic competences in primary school students. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 1494-1497.
9. Suvankulova, A. (2024). FOREIGN EXPERIENCE IN DEVELOPING PEDAGOGICAL SKILLS OF FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS USING VIRTUAL TECHNOLOGIES. *Science and innovation*, 3(B1), 44-47